

Huzar

Pravljico je povedal Rom Štefan Horvat iz Pušče

Uvod

Pravljica je bila zapisana aprila leta 1961 v romskem naselju Pušča—Černelavci pri Murski Soboti. Pripovedovalec je bil 80-letni Štefan Horvat, nepismen, splošno znan z imenom Fico; to ime je dobil po svojem očetu. Poleg tega je imel še ime Čejč; po njem ga je poznala vsa bližnja okolica.

Štefan Horvat izvira iz karpatske skupine Romov, ki so se v velikem številu naselili na Madžarskem, posamezne družine pa so se odcepile in se naselile v Prekmurju. Štefan Horvat je bil med prvimi naseljenci na Pušči ob koncu 19. stoletja in na zač. 20. stol. Ko se je priselil v Prekmurje, je opravljal kovaška dela, brusil razna rezila in popravljajl dežnike. Bil je tudi godbenik v godbeniški „bandi“ na Pušči. Ti Romi so igrali na gostüvanjih, sejmih, v gostilnah in ob rojstnih dnevih bližnjih domačinov.

Štefan Horvat je bil znan med romskimi in drugimi naseljenci kot zabaven in šaljiv pripovedovalec raznih zgodb. Enak način pripovedovanja se zrcali tudi v pričujoči pravljici. Glavna oseba v pripovedi je pravzaprav Rom vojak, ki na potovanju najprej sreča svete osebe, nato še čarovnico in vrage. Začetek pripovedovanja pravljice in njen konec sta običajna, kakor sta znana tudi pri drugih romskih rodovih. Pravljica je zapisana v narečju prekmurskih Romov. Nekateri dogodki v njej so povedani le deloma, zato manjkajo povezave med dogajanjem, ki je nanizano v pravljici.

Rokopis besedila hrani zapisovalka v romskem in v slovenskem jeziku.

Huzar

1. Nimco sinja deš berš, gelo kher te trin thre kardja; of vakerla če kinla žemja, akor duhanu našti kinla. Alo jek kuduši, of dinja jek krajcari. Achile duj krajcarja. Akor ale duj kudušča, te papal dine duj krajcari. Jek kuduši pendja, so kivaninen. Of pendja, na pe kaleske, mert nan le ništa čak jek kopál. Akor kivanindja gunu te puška te hegeduva te pipa te duhano tete hal tete pijel.

1. Bil je huzar, vojak, ki je deset let služil vojsko, potem je šel domov in dobil plačilo tri krajcarje; govoril je, če kupi žemljo, potem ne more kupiti tobaka. Siromak je prišel k njemu, on pa mu je dal en krajcar. Ostala sta mu dva krajcarja. Potem sta prišla dva siromaka, vdrugič pa je dal oba krajcarja. En siromak je rekel, da si naj nekaj želi. On je rekel, da noče ničesar, ker nimata drugega kot samo eno palico. Potem si je želel torbo, puško, violino, pipo in tobak ter jesti in piti.

2. Akor probalindja čirikija man kuščo t'ikerel. Te of gelu, žanahi pri djeja, ki na lilahi hot of žala. O rašej leske pendja, hot of našti khar diav cidel. O rašej pendja, of žala vaše. Te o rašej kada ando khare pelum, akor o nimco cidlahi, o rašej pa kellahi, pre foti sa čhindjerdja.

2. Potem je poskušal dobiti ptiča v grmovju. In on je odšel, da bi šel po hrano, ki pa je ni dobil, zato je spet šel. Duhovnik (sveti mož) je rekel njemu, da ne more iti v trnje. Duhovnik je rekel, da naj gre on v gozd. In duhovnik, ko je prišel v trnovo grmovje, je huzar začel igrati, duhovnik pa je plesal in si je raztrgal vso obleko.

3. Te akor gelo ando foro, odoy pa ari sinja cidine kalo fotó. Of phučja, po što. Kiralski rakli si te žal andi dis. Akor of pe linja vašej, hot of linja vašej, te of mentindja la kiralska raklija.

3. In potem je šel v mesto, tam pa so visele črne zastave. On je vprašal, kaj to pomeni. Zaradi kraljeve hčere je, ker mora priti v mesto. Potem je namesto nje šel on, ja, namesto nje je šel on in je branil kraljevo hčer.

4. Of čingja pro gono, pro vuder, akor te pelo jekvar pro stolo. Te odava phučija lestar, so kérel odoy. Te akor ando gono trin benga, to lang séde pro angušto ari rikerdja, te akor andje leskre cedula pisindja leskre rateha.

4. Tolkel je po vreči, po vratih in potem je naenkrat nekaj padlo na mizo. In vprašal jih je, kaj delajo tukaj. In potem je stlačil vse tri hudiče v vrečo; odsekal je en prst, ga vzel ven in potem z njegovo krvjo napisal na listek.

5. Oda cedula bičadja kiraliske, te kiral leske o kirali. Of sastuv, akan dija terni rakli, sava mentindja. O ja, pe ladinjahi to vaha andi dis. O terno kiraji ulo te le bengen, of ladinja ando munari, hot sastra keravla andri leste sastra. Benga naši gele.

5. Ta listek je poslal kralju, da dobi kraljevo hčer. On je zdrav, sedaj naj dobi mlado dekle, ki jo je obvaroval. In potem se je odpeljal z vozom v mesto. Mladi kralj je odpeljal hudiče in jih odložil v mlinu, da bi naredili železo iz njih. Hudiči pa so zbežali.

6. Te of pa gelo ando memjor sargo. O Peter na mukjale ando memjor sargo. Of žala valušno ando poklo. Kada le dikle, akor naši geli o benga. Odoj akor gelo andro memjor sargo, ari gelo, bokalo sinja, te ari gelo.

6. In potem je odšel ter se ulegel v skrinjo čarovnice. Peter ga ni pustil v čarovnično skrinjo. On pa je šel veselo v pekel. Ko so ga hudiči zagledali, so zbežali. Od tu je odšel, zlezal iz čarovnične skrinje, odšel ven, bil je lačen in je spet šel.

7. Pal gelo uzi kiralska žuvli. Akan pa na žanas, te žil, vaj pa mule, vaj sada nan nimco poklo. Sako nimco perel ando memjor sargo.

7. Spet je odšel k ženi kraljici. Sedaj pa ne veš, če živi, ali je umrl, ali sedaj huzarja ni v peklu. Vsak huzar pride v čarovnično skrinjo.

Štefan Horvat je povedal pravljico tudi v slovenskem jeziku. Ta pripoved je razumljivejša, ker je tudi obširnejša. Vendar moram pripomniti, da je pripovedovalčevo izražanje v našem jeziku okornejše in včasih težko razumljivo, zato je besedilo toliko popravljen, kolikor je potrebno za boljše razumevanje.

Živel je huzar, vojak, ki je deset let služil vojsko. Potem je šel domov; dobil je tudi plačilo tri krajcarje.

Potem je prišel k njemu siromak in on mu je dal en krajcar. Sedaj je premišljeval, če kupi zemljo, potem ne more kupiti tobaka. Potem sta prišla še dva siromaka, vdruživ pa je dal oba krajcarja. Sedaj ni imel ničesar. Od teh dveh siromakov je bil eden Bog, eden sv. Peter. Bog je vprašal huzarja, kaj si želi. Ta je rekel, kaj naj bi si želel, ko pa nimata

drugega kot samo eno palico. Peter je rekel, naj si nekaj želi. Potem si je želel torbo, puško, violino, pipo in tobak ter jesti in piti. Vse to je dobil.

Potem je potoval in videl tudi lovce, ki so šli na lov. On bi šel rad z njimi, pa ga plebanuš (župnik) ni pustil iti. Vojak je rekel plebanušu, da mora iti iskat, kar bo ustrelil. Potem je šel plebanuš iskat vrano v trnje, kamor je padla. Huzar pa je začel igrati na violino in plebanuš je moral plesati, da si je raztrgal vso obleko in opraskal oči.

Huzar je šel potem v mesto, tam pa so visele črne zastave. Vprašal je, kaj je to. Rekli so, da mora priti kraljeva hči v mesto v zakleti grad, v katerem so hudiči. Potem je šel vojak namesto nje.

Zjutraj so pogledali, če je še živ. Ko je hudiče stlačil v vrečo, je enemu odsekal prst in z njegovo krvjo napisal sporočilo kralju, da je živ in da je hčerko rešil. Pridejo naj z vozom, da bodo vrage peljali v mlin, kjer jih bodo zmleli v železo.

Ko so hudiče pripeljali v mlin, je mlinar odvezal vreče in hudiči so zbežali.

Huzar se je poročil s kraljevo hčerjo, potem pa je odšel na pot, da bi kaj izvedel. Srečal je čarovnico, ki je nesla skrinjo. Rekel je: „Oj, baba, za mene bi bilo dobro, če bi me dala notri zaradi dežja.“ Baba je rekla: „Kar noter lezi, če ti je prav.“ Čarovnica ga je vrgla na pleče (na ramo) in z bogom z njim v pekel. Hudiči so prišli pogledat in ko so ga zagledali, so zbežali. Od tu je tudi on zbežal in šel v nebesa. Osem dni je bil tam, pa bil je lačen, in je šel ven.

Spet je prišel h kraljici, svoji ženi. In sedaj še živi, če že ni umrl.

Ob tem zapisu romske pravljice pripominjam, da je bil Štefan Horvat, ki je nekaj let po tistem, ko sem zapisala njegovo pripoved, umrl, eden zadnjih starejših pripovedovalcev tovrstnega romskega izročila pri prekmurski skupini Romov. Vsakdanje življenje današnjih Romov se hitro spreminja, predvsem je njihov delavnik drugače razporejen, odkar se zaposlujejo. Tak način življenja pa ne dopušča mnogo časa za pripovedovanje ali poslušanje takih ali podobnih pripovedi. Današnji Romi preživljajo prosti čas ob drugačnem razvedrilu, kakor so ga bili navajeni njihovi predniki.

Summary

Štefan Horvat, Gipsy, of Pušča near Murska Sobota, relates a tale, text written by Pavla Štrukelj

In 1961 the author wrote down the tale of a Gipsy husar (soldier) from Prekmurje in northeastern Slovenia. Said tale was narrated by eighty year old Štefan Horvat who had already at the end of the nineteenth century settled in the village of Pušča near Murska Sobota. The story tells of a Gipsy soldier and his meeting with saintly people (Christ and St. Peter) with witches and devils and of his marriage to a king's daughter.

The tale is written in the dialect of the Prekmurian Gipsies and in the Slovenian language. Taken from the as-yet unpublished tales written down by the Gipsies of Slovenia the handwritten text is in the possession of the author.